

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

4ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης
«Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εκπαίδευση:
Ξενοφοβία, Ομοφοβία, Σχολική Βία, Ενιαία Εκπαίδευση»
2- 4 Οκτωβρίου 2010

Ένταξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις δράσεις του σχολικού πλαισίου

Παρασκευή Παγώνη, Εκπ-κός ΠΕ 60, MSc, pagonip@gmail.com
Αικατερίνη Λεμπέση, Εκπ-κός ΠΕ70, MSc, lemp_kat@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο Ελληνικό σχολικό πλαίσιο προκύπτει καθημερινά η ανάγκη άμβλυνσης των προβλημάτων που παρουσιάζονται στην εκπαίδευση των μαθητών/τριών μεταναστών/προσφύγων, ευάλωτων κοινωνικών ομάδων ούσα στικτα στην κοινωνία με παράλληλο σεβασμό στις κοινωνικο-πολιτισμικές ιδιαιτερότητές τους, μπορεί να επέλθει όταν στο σχολικό πρόγραμμα εντάσσονται και εφαρμόζονται δράσεις από τους εκπαιδευτικούς που ως κύριο στόχο έχουν την παροχή ευκαιριών για την εξάλειψη κάθε είδους στερεοτυπικών αντιλήψεων και διακρίσεων.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών καθίσταται σημαντικός.

Η εργασία αποτελεί εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς και τους φορείς που ασχολούνται με τη σχολική εκπαίδευση και για τον λόγο αυτό συμπληρώνεται με ενδεικτικό σχετικό με την θεματολογία μας, ψηφιακό υλικό με την σκέψη ότι μπορεί να είναι χρήσιμο στους/τις εκπαιδευτικούς. Η βιβλιογραφική καταγραφή είναι ενδεικτική και αξιοποιούνται έγκριτες δικτυακές πηγές (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και φορείς του, Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, άλλοι φορείς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ψηφιακές βιβλιοθήκες).

ΣΤΟΧΟΙ

- να πληροφορήσει και να εστιάσει κυρίως σε θέματα θεμελιωδών ελευθεριών και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των παιδιών.
- να συμβάλει στην κατανόηση και τη ενίσχυση της εμπειρίας των παιδιών και νέων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που αποτελούν σημαντικό στοιχείο της προετοιμασίας των νέων για τη ζωή τους σε μια δημοκρατική και πολυπολιτισμική κοινωνία.
- να αποτελέσει εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς και τους φορείς που ασχολούνται με τη σχολική εκπαίδευση, ώστε να εντάξουν στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών τη διδασκαλία και μάθηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

συνιστούν τον θεμέλιο λίθο πάνω στον οποίο η ανθρωπότητα επιχειρεί να οικοδομήσει ένα ειρηνικό και ευοίωνα μέλλον για όλους τους ανθρώπους σε κάθε γωνιά της γης. Από το απώτερο παρελθόν έρχεται ο προβληματισμός και η προσπάθεια θέσπισης κωδίκων προάσπισης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Βασικό σταθμό αποτέλεσε η υιοθέτηση από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ (10 Δεκεμβρίου 1948) της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (UDHR-ΟΔΑΔ), που περιλαμβάνει τριάντα βασικά δικαιώματα

Η Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Άρθρο 1. Δικαίωμα στην Ισότητα	Άρθρο 16. Δικαίωμα στον Γάμο και στην Οικογένεια
Άρθρο 2. Ελευθερία από Διακρίσεις	Άρθρο 17. Δικαίωμα στην Ιδιοκτησία
Άρθρο 3. Δικαίωμα στη Ζωή, την Ελευθερία, την Προσωπική Ασφάλεια	Άρθρο 18. Ελευθερία Θρησκείας και Πίστης
Άρθρο 4. Ελευθερία από τη Δουλεία	Άρθρο 19. Ελευθερία Γνώμης και Πληροφόρησης
Άρθρο 5. Ελευθερία από Βασανιστήρια και Ταπεινωτική Μεταχείριση	Άρθρο 20. Δικαίωμα του Συνέρχεσθαι Ειρηνικά και του Συνεταιρίζεσθαι
Άρθρο 6. Δικαίωμα Αναγνώρισης ενός Προσώπου ενώπιον του Νόμου	Άρθρο 21. Δικαίωμα στη Συμμετοχή στη Διακυβέρνηση και τις Ελεύθερες Εκλογές
Άρθρο 7. Δικαίωμα στην Ισότητα απέναντι στο Νόμο	Άρθρο 22. Δικαίωμα στην Κοινωνική Προστασία
Άρθρο 8. Δικαίωμα Προσφυγής σε Αρμόδιο Δικαστήριο	Άρθρο 23. Δικαίωμα στην Ελεύθερη Επιλογή Επαγγέλματος και στη Συμμετοχή σε Συνδικαλιστικές Οργανώσεις
Άρθρο 9. Ελευθερία από Αυθαίρετη Σύλληψη και Εξορία	Άρθρο 24. Δικαίωμα στην Ανάπαυση και Την Ψυχαγωγία
Άρθρο 10. Δικαίωμα σε Δίκαιη Δημόσια Ακρόαση	Άρθρο 25. Δικαίωμα σε Επαρκή Ποιότητα Ζωής
Άρθρο 11. Δικαίωμα στην Αθώοτητα μέχρι Αποδείξεως της Ενοχής	Άρθρο 26. Δικαίωμα στην Εκπαίδευση
Άρθρο 12. Ελευθερία από Παρέμβαση στην Ιδιωτικότητα, την Οικογένεια, το Σπίτι και την Αλληλογραφία	Άρθρο 27. Δικαίωμα στη Συμμετοχή στην Πολιτιστική Ζωή της Κοινότητας
Άρθρο 13. Δικαίωμα στην Ελεύθερη Μετακίνηση εντός και εκτός της Χώρας	Άρθρο 28. Δικαίωμα σε μία Δημόσια Τάξη όπως αυτή περιγράφεται στο Παρόν Έγγραφο
Άρθρο 14. Δικαίωμα Ασύλου σε άλλες Χώρες εκτός των χωρών όπου κανείς βρίσκεται	Άρθρο 29. Υποχρεώσεις απέναντι στην κοινότητα, απαραίτητες για την Ελεύθερη και Πλήρη Ανάπτυξη
Άρθρο 15. Δικαίωμα σε μία Εθνικότητα και Ελευθερία Αλλαγής της	Άρθρο 30. Ελευθερία από Κρατική ή Προσωπική Παρεμβολή στα ανωτέρω Δικαιώματα

Φορείς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,

που παρέχονται σε διεθνές, ευρωπαϊκό, περιφερειακό, καθώς και σε εθνικό επίπεδο από διακυβερνητικούς, κυβερνητικούς και μη-κυβερνητικούς οργανισμούς:

1. ΔΙΕΘΝΗ ΟΡΓΑΝΑ

A.1. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ – ΤΡΙΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (ΓΣΗΕ)
A.2. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ (ΣΑΔ)
A.3. ΟΡΓΑΝΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
A.4. ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ
B.1. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ / ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (ΕΔΔΑ)/ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ/ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ/ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ/ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ
B.2. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ΟΑΣΕ)
B.3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

2. ΕΘΝΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

A. ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
B. ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

3. ΔΙΟΙΚΗΣΗ – ΑΡΧΕΣ

A.ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
B.ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΙΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ
Γ. ΝΣΚ(ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ)

4. ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας.
*Άρθρο 1ο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ

Τα δικαιώματα των παιδιών

- Στις 20 Νοεμβρίου 1989 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθετεί τη «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού».
- Τα Άρθρα της Σύμβασης για τον άνθρωπο χωρίζονται σε ομάδες:
- Ορισμός της παιδικής ηλικίας και βασικές αρχές (Άρθρα 1-3)
    - Δικαιώματα κατά την ανάπτυξη (Άρθρα 5-11)
    - Πολιτικά δικαιώματα (άρθρα 12-17, 31)
  - Δικαιώματα προστασίας σε ιδιαίτερες καταστάσεις ζωής και προστασίας από την κακοποίηση και την εκμετάλλευση (άρθρα 18-30, 32-40)
    - Διαδικαστικές διατάξεις (άρθρα 4, 41-54).

Οι βασικές αρχές των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το Ελληνικό Σύνταγμα προέρχονται από τα 30 άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ (10 Δεκεμβρίου 1948), που έχει ψηφίσει και αναγνωρίσει η Ελλάδα από το 1949.

Η Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΑΔ) σημαίνει εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, συνειδητοποίηση, πληροφόρηση, υιοθέτηση πρακτικών και δραστηριοτήτων οι οποίες στοχεύουν, μέσω της παροχής γνώσεων και δεξιοτήτων, της καλλιέργειας της αντίληψης και της κατανόησης και της αλλαγής στη στάση και τη συμπεριφορά των ατόμων, να ενδυναμώσει τα άτομα ώστε να οικοδομήσουν και να στηρίξουν μια παγκόσμια κουλτούρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κοινωνία, έχοντας ως απώτερο σκοπό την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών του ανθρώπου (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010).

Σχολική Εκπαίδευση και Ανθρώπινα Δικαιώματα

Στο Προοίμιο της Οικουμενικής Διακήρυξης αναφέρεται ότι «κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας» (...) οφείλει «να καταβάλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους...».

Ο νόμος πλαίσιο για την εκπαίδευση 1566/1985. Άρθρο 1, παρ. 1 που ισχύει και σήμερα για την στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα, ανάμεσα στους σκοπούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνονται, η διαπαιδαγώγηση των μαθητών στις αρχές του σεβασμού δικαιωμάτων και της μη διάκρισης. Για την αντιμετώπιση και τον χειρισμό των πολιτισμικών διαφορών σε όλες τις δημοκρατικές χώρες ενισχύεται η προστασία των δικαιωμάτων των ομάδων που συνιστούν πολιτισμική μειονότητα μέσω ενός νομικού πλαισίου, το οποίο ενόγει, προωθεί, υποστηρίζεται και συμβάλλει στην εφαρμογή και υλοποίησή τους.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών καθίσταται σημαντικός για την ΕΑΔ. Η επιμόρφωση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών στη σχετική θεματολογία και η γνώση νομοθεσίας και των πολιτικών αποφάσεων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης

στη Σύσταση R (85) 7, που υιοθέτησε το 1985, αναφέρει έξι τομείς στους οποίους πρέπει να εστιάσει η ΕΑΔ.:

- α) ανθρώπινα δικαιώματα, στο αναλυτικό πρόγραμμα,
- β) γνώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα
- γ) δεξιότητες για τα ανθρώπινα δικαιώματα,
- δ) σχολικό κλίμα,
- ε) εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και
- στ) Διεθνής Ημέρα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Σχέδιο Σύστασης CM/Rec(2010)5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη <https://rm.coe.int/16805cf452>

Η ΕΑΔ οικοδομείται πάνω σε τρεις βασικούς πυλώνες:

- α) Μετάδοση της ιστορίας και των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- β) Μετάδοση των προτύπων, των κανόνων και συμβάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,
- γ) Γνωστοποίηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μετάδοση των δυνατοτήτων δράσης. Πανταζής (2009)

ΕΑΔ σημαίνει

εκπαίδευση, επιμόρφωση, ευαισθητοποίηση, ενημέρωση, ενδυνάμωση των εκπαιδευόμενων έτσι ώστε συμβάλλουν στην οικοδόμηση και την υπεράσπιση μιας καθολικής κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κοινωνία, με στόχο την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών του».

Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Παιδεία της Δημοκρατίας και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα <https://rm.coe.int/1680487828>

Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Υλικό για τους/τις εκπαιδευτικούς

Την εργασία ακολουθεί καταγραφή ενδεικτικού ψηφιακού υλικού σχετικό με την θεματολογία της ενότητας, με την σκέψη ότι μπορεί να είναι χρήσιμο στους/τις εκπαιδευτικούς. Η καταγραφή είναι ενδεικτική και αξιοποιούνται έγκριτες δικτυακές πηγές φορέων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ψηφιακές βιβλιοθήκες, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ (Υ.ΠΑΙ.Θ.) ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Ι.Ε.Π.) ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΩΦΟΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (UNRIC) ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (ΕΕΔΑ) ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ (UNHCR) ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ROBERT SCHUMAN CENTRE FOR ADVANCED STUDIES ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΖΥΡΙΧΗΣ (PH Ζυρίχη) ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΝΩΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΝΕΟΛΑΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΣ (YHRI) ΑΡΣΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - ΨΗΦΙΑΚΗ- ΑΝΟΙΧΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ – HUMAN RIGHTS EDUCATION. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “Development & Democracy”